

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Yleisesti ottaen näin mittavasta säästölaista on haastavaa löytää positiivista. Valinnanvapauden lisääminen, ja palveluntarveprosessin virtaviivaistaminen joidenkin palveluiden tarjoamiselle saattaa vähentää byrokratiaa tehostaen palveluiden saantia, mutta vaarana on, että syntyy väliinputoajia, ja vaan hyvin selkeästi havaittava palvelutarve tunnistetaan. Lyhyellä tähtäimellä ehkä voidaan tehdä taloudellisia säästöjä, mutta pidemmän päälle nämä säästöt voivat tulla kalliiksi näitä palveluita tarvitseville ihmisille, heidän läheisilleen ja laajemmin yhteiskunnalle. Otamme kantaa lähinnä kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen näkökulmasta.

Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen on virhe. Ensin pitäisi olla kirkas visio korvaavasta palvelusta ja nyt on hahmoteltu raakile. Kuntouttavassa työtoiminnan osallistumiseen useaa työtöntä on motivoinut toiminnan alussa verovapaa kulukorvaus osallistumispäivältä sekä aktiiviajan korvaus. Poistamalla nämä porkkanat jää vain vapaaehtoinen palvelu, johonka lähteminen voi olla osalle kohderyhmää kynnyskysymys. Kohderyhmän taloudellinen tilanne on alkuun jo erittäin heikko, joten palveluun osallistumisen kustannukset muodostuvat varmasti usealle esteeksi.

Vapaaehtoisuudessa on hyvääkin. Silloin kun kuntouttava työtoiminta alun perin kehitettiin, se oli vapaaehtoinen ja siihen osallistuminen oli motivoivaa. Pakollisuus oli osalle lannistavaa, mutta

valtaosa kokee sen merkityksellisenä. Useammin kuin kerran kuultu viesti on ollut se, että mitä arempi tai haluttomampi ihminen on ollut aloittaessaan palvelun, sitä vaikeampaa hänelle on ollut myös lopettaa ja siirtyä eteenpäin.

Kuntouttavan työtoiminnan palveluiden katkeamisen seurauksena on vaarana, että usea kohderyhmäläinen repsahtaa vanhoihin kaavoihin - esim. päihteiden väärinkäyttö todennäköisesti monella lähtee taas lisääntymään lieveilmiöineen.

Myös sosiaaliseen kuntoutukseen lakkauttaminen on erittäin ongelmallista, koska se on ollut "keino ehkäistä raskaampia tukitoimia." Kuten esityksessä lukee. "STM:n keväällä 2025 tekemän kyselyn mukaan sosiaalisessa kuntoutuksessa oli noin 7 400 asiakasta. Asiakasryhmiä ovat erityisesti pitkäaikaistyöttömät, mielenterveyskuntoutujat ja päihdekuntoutujat. Palvelu nähdään ylläpitävänä keinona ehkäistä raskaampia tukitoimia, kuten asumispalveluja tai osastojaksoja. Taloudellisia kannustimia ei ole säädetty, mutta yli puolet alueista tarjoaa matkakorvauksia, ja joillakin alueilla tarjotaan myös ateria- tai jäsenmaksukorvauksia. Sisällöt vaihtelevat, mutta yleisimmin toteutetaan ryhmätoimintaa, sosiaalisten suhteiden tukemista sekä arjen taitojen valmennusta. Vähiten toteutetaan kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta."

Kaiken kaikkiaan taloudelliset arviot näyttävät olevan pitkälti työpanoksiin ja taloudellisiin kuluihin viittaavia mahdollisimman kapealla kulmalla. Esityksessä ei spekuloida pitkän tähtäimen taloudellisilla kustannuksilla. Tämä on sikäli mielenkiintoista, että työllisyyden osalta, kun sosiaaliturvan leikkauksia tehtiin, tehtiin dynaamiset työllisyyslaskelmat (tosin ne eivät ole materialisoituneet millään uskottavalla mittarilla, vaan päinvastoin työttömyys on lisääntynyt).

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Jos tavoitteena on vahva ja välittävä Suomi, niin kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen ei ole sitä. Työtoimintaan osallistuu vuositasolla reilusti yli 20 000 henkilöä (26 925 henkilöä vuonna 2024). Korvaavien palveluiden on oltava aiempaa parempia ja kattavampia, jos tämä palvelu lakkautetaan. Säästöt, joita tähän melko halpaan palveluun (suhteessa osallistujien määrään) syntyy valtion taloudelle, tulevat todennäköisesti maksamaan muissa sosiaali- ja terveyspalveluissa ja laajemmin yhteiskunnassa huomattavasti enemmän.

Työllistymisen edellytys on usealle, että elämänhallinta sekä koulutus on kunnossa ja, että työpaikkoja on ylipäättään saatavilla. Kuntouttavassa työtoiminnassa huomio on ollut pääasiallisesti elämänhallinnan parantamisena, osallisuudessa ja terveyden edistämisessä. Toimintakyvyn vahvistuminen on merkittävälle osalle kohderyhmää tärkeää. Työllistymisen edistymisen näkökulma mahdolliselle uudelle palvelulle työntää osaa kohderyhmää marginaaliin ulos aktiivipalveluista.

Kuntouttava työtoiminta on taipunut moneen. Kuntouttavan työtoiminnan pohjalta on rakennettu lähes pelkästään työllistämisen edistämisen palvelu esim. ICT-työpajoissa. Opinnollistamista on järjestetty. Eli kuntouttava työtoiminta ei ole sinänsä kategorisesti ollut vain säilövä tai elämänhallintaa ylläpitävä palvelu vaan osassa on selkeästi ollut jo työllistymisen näkökulma etusijalla. Kuntouttavan työtoiminnan laki ei ole siis estänyt palveluiden monipuolista kehittämistä. Jos kuntouttavassa työtoiminnassa on ollut ongelmia, niin yleensä ne ovat liittyneet siihen, miten ja minkälaisia palveluita on ylipäätään järjestetty eri paikkakunnilla. Joskus on myös ylitetty raja esim. yritysyhteistyössä, koska kuntouttava työtoiminta ei perustu työsuhteeseen.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

-

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

-

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

-

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Uusi palvelu olisi määräaikainen ja vapaaehtoinen - ei subjektiiviseen oikeuteen perustuva tai velvoittava. On erittäin todennäköistä, että uudesta palvelusta säästetään ja asiakasmäärät

pienenevät. Esimerkiksi työttömien terveystarkastus on ollut lakisääteinen oikeus yli 15 vuotta ja silti sen kattavuus on suhteellisen vähäistä työttömien määrään nähden.

Esityksessä lukee, että "Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain 4 §:ssä säädetään, että hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Palveluita on siten oltava tarjolla uudenkin palvelun kohderyhmälle alueellisen tarpeen mukaisesti." Mitkä ovat seuraukset hyvinvointialueen päättäjille, mikäli osoitetaan, että näin ei ole? Kuka kantaa vastuun?

Kuntouttava työtoiminta skaalataan alas toukokuun lopussa 2027. Tähän mennessä tuskin on ehditty uudelleen muotoilla palvelut ja jo nyt on tiedossa, että hyvinvointialueet ovat etupainotteisesti säästäneet kuntouttavasta työtoiminnasta ja palveluiden vetäjiä jää työttömäksi. Työvoimaresurssit sekä palveluiden tarjoajat saattavat siirtyä muualle, tai lopettavat toiminnan.

Esityksessä todetaan "Vaikutukset voivat ilmetä esimerkiksi päihteiden käytön lisääntymisenä tai lastensuojelun palveluiden tarpeen lisääntymisenä. Myös asumispalveluiden ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarve saattaa kasvaa." Esityksessä myös todetaan: "sosiaalihuollossa olisi uuden työkäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun myötä tarvetta jatkossakin matalan kynnyksen toiminnalle, jonka toteutus sopii erityisen hyvin

järjestöille. Todennäköistä onkin, että hyvinvointialueet tulevat hankkimaan uutta palvelua järjestöiltä oman tuotannon lisäksi." Huoli on, että ehtivätkö hyvinvointialueet valmistautua riittävästi uuteen yhteistyöhön ennen toimijoiden lopettamista?

Hyvää on, että "Uusi palvelu ei kytkeytyisi tiettyyn etuuteen tai työttömyyden keston. Palveluun voisivat siten osallistua esimerkiksi myös henkilöt, joiden toimeentulo perustuisi sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettyihin etuuksiin." Näin hyvässä tilanteessa voidaan järjestää asiakkaan tilannetta vastaavaa palvelua mahdollisimman laajalla kohdejoukolle.

Hyvin erikoiselta vaikuttaa, että "Palvelu olisi kuitenkin velvoittava silloin, kun se sisällytettäisiin työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023) tarkoitettuun monialaiseen työllistymissuunnitelmaan. Lisäksi velvoittavuuden edellytyksenä olisi, että asiakkaalle ei ole asetettu työnhakuvelvoitetta."

Voiko tällaiseen palveluun velvoittaa, jos palvelu ei korvaisi kulukorvauksia/päivärahoja/matkakorvauksia? Tuleeko näistä erillistä säännöstöä? Ihmiset joutuvat jo nyt turvautumaan ruokajakeluun, eivätkä pysty välttämättä ostamaan tarvitsemiaan lääkkeitä. Asunnottomuus on lähtenyt kasvuun. Lakiesityksessä mainitaan, että voitaisiin myöntää täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea, jos asiakas ei voisi muutoin osallistua. Mutta tämä ei ole kyllä

yhdenvertainen tapa kohdella palveluissa olevia ihmisiä. Tämä voi vaikuttaa palveluissa siten, että ne jotka eivät saa tätä tukea kokevat oikeutensa loukatuiksi, ja siten palvelun epämotivoivaksi.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Toimeentulotuen ollessa pääasiallinen peruste saada palvelua on tiukka ja keinotekoinenkin raja. Voi olla, että ihmisiä jää työelämästä suoraan tilanteeseen, jossa tällaiselle työkykyä ylläpitävälle palvelulle olisi tarvetta.

Siirtymäsäännös on hyvä, mutta ei välttämättä riittävän pitkä, että saumattomasti voidaan ylläpitää asiakkaiden palvelua ilman katkoja. Hyvinvointialueiden olisi hyvä jo ennen lain voimaantuloa valmistautua ja varata aika, että kilpailutukset ja päätökset voidaan tehdä.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

-

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

-

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

-

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

-

Perustelut tiiviisti?

-

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Esityksen mukaan: "Vuonna 2024 hyvinvointialueet käyttivät kuntouttavan työtoiminnan ostopalveluihin yhteensä 26,9 miljoonaa euroa, mistä valtaosa kohdistui järjestöiltä hankittuihin palveluihin. Muutoksella saattaa siten olla taloudellista vaikutusta järjestöjen toimintaedellytyksiin. Sote-uudistus, työvoimapalvelujen uudistus ja järjestöjen toiminnan rahoittamiseen kohdistuneet säästöt ovat jo vaikuttaneet järjestöjen toimintaan. Työ- ja toimintakykyä edistävien

sosiaalipalveluiden uudistuksen nopea aikataulu saattaa vaikeuttaa järjestöjen mahdollisuuksia varautua uudistuksen mukanaan tuomiin muutoksiin. Siten muutokset saattavat johtaa joidenkin järjestöjen palvelutuotannon loppumiseen, millä voisi olla vaikutusta myös järjestöjen muuhun toimintaan."

Tunnistamme jäsenistöstämme, että palveluntarjoajia on jo lopettanut toimintaansa, kun hyvinvointialueet ovat jo tähän mennessä säästäneet kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (ennakoiden mahdollisesti tätä lakiesitystä). Tällä lakiesityksellä on merkittäviä vaikutuksia järjestöjen toimintaan. Merkittävä osa joutunee lopettamaan tämän lakiuudistuksen myötä kokonaan. Uuden toiminnan käynnistäminen ei ole tyhjästä millekään toimijalle helppo rasti.

Ennen kaikkea huoli on niistä ihmisistä, jotka ovat olleet tai ovat mukana näissä palveluissa. Palveluiden lopettaminen jättää tuhannet haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset omien voimavarojensa varaan. Tämän lakiuudistuksen toteuttaminen olisi pitänyt toteuttaa yhtäaikaaisesti uusien palveluiden käynnistämisen kanssa mahdollisimman hallitusti. Silloin vahinkoa olisi voinut merkittävästä välttää. Palveluiden lopettaminen tehdään liian kiireellä.

Toteamme vielä, että sosiaaliturvaleikkausten johdosta näemme jo asunnottomuuden lähteneen jyrkkään kasvuun Suomessa (VARKE). Ottaen huomioon tämän hyvin selkeän ongelman sekä muiden hyvinvointi-indikaattoreiden selkeän viimeaikaisen heikentymisen, emme näe mitään järkeä säästää näistä ym. työ- ja toimintakykyä ylläpitävistä palveluista, jotka ihmisiä osaltansa ovat kannatelleet..

Haapakoski Jukka
Työttömien Keskusjärjestö ry